

Natuur en landschap

Dit hoofdstuk beoogt op heel compacte en globale wijze enig elementair inzicht te geven in de ontwikkeling van de Loilse natuur en het daarin voorkomende landschap, zowel in het heden als het verleden. Voor deze opzet is gekozen omdat een uitvoerige en enigszins complete beschrijving van dit onderwerp een te groot ruimtelijk beslag zou leggen op deze uitgave.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Na de laatste ijstijd, circa 120.000 jaar geleden, zijn er de nodige klimaatwisselingen geweest. Warm en koud, stormen, veel en heel weinig neerslag. Dit alles heeft er voor gezorgd dat de geologie van onze streek heel bijzonder te noemen is.

Direct na het terugtrekken van de laatste ijsmassa's was het Montferlandmassief circa 20 cm hoger dan nu. Met de zuid-ooster stormen werden grote en kleine organische restdeeltjes in onze richting geblazen. Dezelfde organische restanten die we in Beek bij 't Peeske aantreffen zijn ook in Loil te vinden. Met name het plantaardig materiaal treffen we in de Liemers aan. Daar waar enige grassen of struiken groeiden bleven delen vergane plantenresten in de luwte liggen. De daardoor ontstane richels (zie afb. 8.1) die we op verschillende plaatsen in onze omgeving zien noemen we stuifduinen.

Aan de noord- en westkant van Loil hebben vooral de overstromingen van de rivieren Rijn en later IJssel grote invloed gehad op de vorming van de bovenlaag van de aardkorst. Het hoogteverschil (tussen klei- en zandgebied) van ongeveer acht meter maakt dat Loil gerekend kan worden tot een typisch Liemers landschapsgebied.

Landschapsbeeld

Het huidige Loilse en Liemerse landschap is in vele honderden jaren heel geleidelijk veranderd in het visuele beeld zoals we dat nu waarnemen.

De grote ruilverkaveling 'Bevermeer', waarvan de uitvoering werd gestart in de midden jaren zestig, heeft een zeer bepalende invloed gehad op het landschapsbeeld van nu.

8.1. Het Loilse Veld. Op deze afbeelding zijn de richels (stuifduinen) goed zichtbaar.

Een invloed die zich nog steeds nadrukkelijk laat gelden. De belangrijkste doelstelling van de ruilverkaveling was tot een betere ontwatering en kavelvergroting te komen, door rechte sloten, en liefst rechte wegen aan te leggen. Als gevolg daarvan waren aarde- en houtwallen, heggen, knotbomen en clusterbegroeiing gedoemd te verdwijnen.

Anno 2000 beseffen vele Loilenaren pas wat de consequenties zijn van de drastische ingrepen van de ruilverkaveling. Het als gevolg daarvan nogal monotoon aandoende landschap heeft niet meer de typerende sfeer en intimiteit van weleer.

Vóór de ruilverkaveling was het Loilse Broek*, het gebied aan weerszijden van de Doesburgseweg tot aan de wetering en de Leigraaf, een van de meest karakteristieke landschappen in de Liemers. Een waar eldorado voor vogels, wild, allerlei kleine diertjes en insecten. De benaming Broek duidt er op dat dit van oorsprong een nat gebied was. De droge gebieden, zoals de aaneengesloten bouwlanden bij de verschillende buurtschappen, werden velden genoemd.

Vrijwel gelijktijdig met de ruilverkaveling heeft in de agrarische sector een verschuiving plaatsgevonden van het traditionele gemengde bedrijf naar intensieve veehouderij (kippen en varkens) of melkveebedrijven. Als gevolg daarvan is veel bouwland omgezet in grasland en verplaatsten agrarische bedrijven zich naar de broekgebieden. Het landschapsbeeld veranderde daarmee ingrijpend.

Loilse natuur

Wat is er mooier
dan ut Park in dauw gehuld?
Is de Boschslag in de herfst
niet prachtig verguld?

De struuk in de Fuuk,
de ruis van de natuur
in de Truis
en de wie-je blik
van het Loilse Veld,
doen ow denken
aan vroeger
de olde tied
die liek te zun
veurbi-j gesneld.

Maor as gi-j dan
efkes later
deur de Olde Maot,
de Grunestraot of
ut Sommenbos
bunt gegaon
is ut net
of de tied
het stil gestaon.

In Loil is gelukkig nog
volop mooie natuur.
Laoten we er van genieten
elke dag
elk vri-j uur.

Het Loilse Veld – het open akkergebied tussen de Didamse woonwijk De Hoevert, Loil, Holthuizen en de Van Rouwenootweg – heeft deze ontwikkelingen echter behoorlijk ongeschonden doorstaan.

Vanaf de 12e eeuw is het Loilse Veld in gebruik als bouwland. Om die reden is het door de provincie Gelderland aangemerkt als landschappelijk en cultuurhistorisch waardevol gebied, samen met het dorp Loil, molen De Korenbloem, het Loilse Broek en de Boschslag.

Deze gebieden tezamen laten heel duidelijk de ontstaansgeschiedenis zien van de vroegere buurtschap Loil en de landerijen daaromheen. In deze periode ontstonden de Didamse buurtschappen, waaronder Loil, op de overgang van de hogere naar de lagere gronden. Dit bleken uitstekende nederzettingsplaatsen te zijn omdat verschillende grondsoorten binnen bereik lagen. De lager gelegen gronden werden gebruikt als grasland en bos en de hogere gronden als bouwland. Het Loilse Veld is zo'n hoger gelegen gebied.

Door het eeuwendurende bouwlandgebruik is een dikke donkerbruine bovenlaag ontstaan in het van oorsprong witgele zand. De jaarlijkse stalbemesting zorgde op den duur voor een goede vruchtbaarheid.

In vroegere tijden was het Loilse Veld, net als de andere velden, in zijn geheel omheind met een haag of houtwal. Deze natuurlijke afzetting diende om loslopend vee te weren. Hoewel het Loilse Veld, evenals de Boschslag, door de ruilverkaveling een aantal karakteristieke binnenweggetjes heeft verloren is dit gebied van alle velden in Didam het meest intact gebleven. De openheid en de zacht glooiende ligging van de akkers zijn nog steeds opvallende kenmerken.

De Leigraaf

De oudste watergang van Loil is de Didamse Leigraaf. Na de laatste ijstijd heeft een gedeelte van het water van het Montferlandmassief via verschillende stroompjes zijn weg gevonden naar lager gelegen rivierdalen. Stafkaarten uit de 15e eeuw geven verschillende lopen van de huidige Leigraaf weer. Vanaf de Bijvank loopt de Leigraaf bijna exact zuid-noord.

In de jaren 1930 tot en met 1950 kwam het herhaaldelijk voor dat de Leigraaf droog stond als gevolg van de zeer gebrekkige werking van de bron bij 't Peeske. Thans is een droge Leigraaf het resultaat van de algehele verdroging van de natuur.

De Leigraaf heeft enkele heel bijzondere kenmerken. Ter hoogte van Schattenkerks bos heeft de Leigraaf twee stromingen. Het bemaalde** gedeelte voorlangs 't Lamslag naar de bemaling bij de Bevermeerse sluis, en stromend in oostelijke richting – via de hoge leiding – het niet bemaalde gedeelte (zie afb. 8.2).

Ook het water via de hoge leiding komt bij de Bevermeerse sluis in het bekken. Met gebruikmaking van een stuw kan de polder het Leigraafwater bij de Boschslag sturen. Inmiddels zijn meerdere stuwen in de Leigraaf aangebracht om het grondwaterpeil in het gebied te verhogen (zie afb. 8.3).

In het Nationaal Natuur Beleidsplan van de rijksoverheid is de Leigraaf als waterloop een belangrijke schakel en opgenomen als ecologische verbindingszone tussen de bossen van het Montferland en die tussen Doetinchem en Doesburg.

De Leigraaf is relatief schoon en door zijn ligging is er veel variatie in grondsoort, hoogte en vochtigheid. De overgangen laten een grote verscheidenheid aan plantensoorten zien. Een mooi voorbeeld hiervan is De Boschslag. Een van de kenmerken van dit boscomplex is het vrij zeldzame eikenhaagbeukenbos. Samen met het Wehlse Bos vormt de Leigraaf een verbindingszone tussen de betrekkelijk natte natuurgebieden, en het Bergher Bos en de Oude IJssel. De Leigraaf is daarmee een verbindend element tussen verschillende natuurgebieden.

De vraag: 'Vind je de natuur van Loil mooi?' zou je kunnen beantwoorden met: 'Het is maar wat je mooi vindt!'

Nieuwe natuur in Loil

Bij de ontwikkeling van nieuwe natuur is het een bekend gegeven dat er aan een aantal voorwaarden moet worden voldaan:

- De combinatie van droog en nat.
- Grote variatie in bomen en struiken, alsook planten (wilde flora).
- Ongestoord, stil gebied.

8.2. De stuw van de Leigraaf ter hoogte van Schattenkerks bos. Dit is het punt waar het water gescheiden wordt. Op deze afbeelding is het beemaalde gedeelte zichtbaar. Aan de niet zichtbare zijde van de stuw gaat de stroom links in oostelijke richting, de zogenaamde vrije loop.

8.3. Stuw van de Leigraaf ter hoogte van De Kemp.

Bovengenoemde voorwaarden zijn aanwezig bij de familie Cornelissen aan de Paltsweg. In 1992 is Gerry Cornelissen begonnen met de aanleg van een vijver van circa 1.250 m². De daardoor vrij gekomen grond is op de oever gestort in wisselende hoogtes, met ongeveer hetzelfde oppervlak als de vijver. In deze vijver zijn verschillende soorten water- en moerasplanten aangebracht. De oeverbeplanting bestaat uit gemengd bosplantsoen. Dit geldt eveneens voor het bomenbestand, waaronder enkele bijzondere soorten.

Om de rust niet te verstoren is er heel bewust geen wandelpad in aangelegd. Je waant je in een heus moerasbos als je een aantal meters van de vijver bent verwijderd. De begroeiing is bijna ondoordringbaar. Onvoorstelbaar dat zoiets in luttele jaren kan ontstaan.

Heel bijzonder is de zelf gegraven vleermuizenkelder. Een ondergronds gangenstelsel van meer dan tien meter lengte, kronkelend van links naar rechts, geeft een heel natuurlijke indruk. De temperatuur is zowel in de zomer als de winter nagenoeg constant, evenals de luchtvochtigheid.

Je weet niet wat je ziet als je deze ondergrondse kelder binnengaat. Daar leeft bijna alles wat houdt van warmte en vocht, zoals vele soorten insecten, kevers, torren en slakken (zowel huisjes- als naaktslakken), salamanders en uiteraard vleermuizen. Verder tref je er bijzondere nestkasten aan voor alle mogelijke zangvogels. Een ooievaarspaal is al regelmatig voor een paar dagen bezocht door een overtrekkende ooievaar.

De vijver leeft enorm: eenden, groene en bruine kikkers, salamanders, visjes en allerlei waterbeestjes. Zo heeft een waterhoen zijn nest gebouwd op rietstengels en moerasplanten.

Fazanten hebben eveneens hun domicilie gevonden in het ruige, ongerepte stukje natuur, helemaal aan het eind van de Paltsweg. Voor elke natuurliefhebber een waar paradijs, waar de tijd lijkt stil te staan. Een uniek stukje landschap en natuur, heel dicht bij huis.

Dit Loilse natuurreservaatje is een prachtig particulier initiatief dat zeer zeker het vermelden in dit boek waard is. Het is een monumentale getuigenis van het respect van de mens voor de natuur. De natuur die altijd nabij is en waar we zelf zo veel aan kunnen doen.

* Met broek wordt een stuk moerasachtig land bedoeld, dat meestal de functie heeft van grensafscheiding. De ligging is vaak laag langs rivieren of beken. Deze aanduiding komt veel voor in aardrijkskundige benamingen.

** Bemalen is het met behulp van een watermolen afvoeren van overtollig water om zodoende het waterpeil op een bepaald niveau te houden.

8.4. Nieuw ontwikkelde natuur op de Palts.

